

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 933.

CHICAGO, ILL., 30. JULIJA (JULY 30), 1925.

LETO—VOL. XX.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

ODSEVI DNEVA.

Stavke v Angliji in Ameriki.

Če ne pride pred 31. julijem do sporazuma med unijo in lastniki premogovniške industrije v Angliji, bo zastavkalo milijon premogarjev. Baldwinova vlada je v skrbeh, ker se zaveda, da bi pomenila stavka premogarjev nevarno krizo. Delavstvo tekstilne industrije je že na stavki. Istotako delavci nekaterih drugih obratov. Železničarji so obljubili premogarjem v slučaju stavke sodelovanje. Ta kooperacija bo v tem, da železničarji ne bodo hoteli prevažati premoga, ki bi ga producirali stavkokazi. V angleških delavskih krogih se govori o generalni stavki. Angleški kapitalizem hoče znižati premogarjem plače in zvišati delovne ure. Enako ofenzivo je podvzel proti delavstvu v drugih velikih obratih.

Anglija ima ves čas po vojni veliko armado brezposelnih, ki šteje večasi milijon večasi tudi več rezervnikov. Znižanje plač in podaljšanje delavnika bi število brezposelnih še povečalo. Kapitalisti se izgovarjajo, da ne morejo konkurirati s kapitalisti v deželah kjer so plače nižje in delavnik daljši kakor v Angliji. To po njihovem zatrdilu izriva angleške produkte s svetovnega trga. K takim izgovorom se kapitalisti vseh dežel že od nekdanj zatekajo.

Angleško delavstvo je mnogo boljše organizirano kakor ameriško. Ameriški premogarji so, kar se tiče strokovne organizacije mnogo na slabšem kakor angleški, da o delavski politični organizaciji niti ne govorimo. Tudi ameriški premogarji so v težkem položaju. Unijo se sistematično izriva. Odprto delavnico se smotreno uvaja. Premogarji na antracitnih poljih se pripravljajo na stavko. Coolidge obljubuje, da bo posegel vmes, ako pride do stavke. Kako bo posegal, ve vsakdo ki pozna Coolidgea in stranko katero zastopa.

Angleška konservativna vlada se brani grozeče krize. Iz njenih vrst prihaja svarilo, da bo moralo angleško ljudstvo izbirati med despotizmom ali anarhijo. Kriza doma ji grozi v času, ko ima polne roke dela na Kitajskem, kjer skuša civilizirati na svoj način Kitajce, ki se branijo njene nevljudne in brutalne vsiljivosti.

Daytonska tragikomedija končana.

Sodna razprava v Daytonu, Tennessee se je končala kakor je bilo pričakovati. Po prerekanjih o evoluciji in svetem pismu je sodnik izrekel, da je tennesseeška postava ki prepoveduje razlagati v šolah teorijo o evoluciji (o postanku sveta in človeka) ustavna in profesor John T. Scopes je torej kršil ustaven zakon. Spoznan je bil krivem in za kazen mora plačati \$100 denarne globe. Ni mnogo, kajti ni se šlo za kazen, ampak za pravico države Tennessee odločiti kaj se otroke v njenih mejah sme učiti in kaj ne. Sveto pismo je obvarovano in Darwin ter drugi učenjaki, katerih odkritja ne soglašajo z "božjim razodetjem", so vrženi med staro šaro. Tako namreč mislijo v malem Daytonu in pa vsi drugi majhni ljudje, katerih je precej tudi med našim ljudstvom. Znanost, tudi ko je bila brutalno zatirana, je vseeno raziskovala. Učenjake so obešali, jih sežigali na grmadi, metali v ječe, luči hrepenenja po znanju pa niso mogli ugasniti. Nove resnice so prihajale na dan, nova odkritja, svetopisemske pravljice pa so bledele.

Odmev iz srednjega veka.

Poskusi zabraniti vedi iskati in učiti resnico, so odmev iz časov Kopernika, Newtona, Galileja in drugih, ki niso hoteli misliti po naročilu. In so odmev človeka barbara iz pradavnih dni. Pred več ko dva tisoč leti je bil Sokrat obsojen na smrt radi svojih naukov in pa ker je "razžalil bogove" in "korumpiral mladino". Graduvi, samostani, cerkve, vladarji, papeži in drugi mogotci vseh vrst prošlih in predprošliih časov so zatirali resnico in pobijali iskalce resnice. Ali človek razum jo je iskal naprej. In tako danes zemlja ni več ploščnata, solnce se ne suče na način kakor razlaga biblija, in človek ni nastal kakor uči "božje razodetje". Obravnava v Daytonu je bila le slab odsvit nekdanjih grmad in nekdanjih sodišč, ki so s slovesnimi zakletvami obsojala znanost in sežigala ljudi, ki so stremeli po resnici.

Država Tennessee ni osamljena v tej veliki, "svobodni" Uniji v svojem prizadevanju po-

makniti kolo časa za nekaj stoletij nazaj. Legislatura države Florida je sprejela resolucijo, s katero "svetuje" šolskim odborom, da naj ne vposljujejo učiteljev in profesorjev, "ki uče darwinizem". Ob enem so fanatiki predlagali osnutek zakona, ki določa, da je vsak pouk v smislu darwinizma, to je razvoja kakor ga razume znanost, zločin. Odbor, ki gospodari nad texaško univerzo, je sprejel odredbo, s katero prepoveduje vposliti profesorje ki ne verujejo v sveto pismo in njegove razlage. V Kentuckyu in Texasu so nižje zbornice sprejele postavbo proti razlaganju razvojnega nauka, toda višje zbornice jo še niso potrdile. Board of Education države North Carolina ne vposljuje učiteljskih moči ako verjamejo da je nauk o evoluciji pravi in svetopisemske razlage zmota. V mnogih drugih državah imajo poslanci pred seboj predloge ki določajo približno isto kakor tennesseška protievolucijska postava. V šestih državah je čitanje biblije v ljudskih šolah obligatno in v sedmih je dovoljeno, toda ni obligatno. In naša ustava pravi, da je cerkev ločena od države!

Konfesije, v katerih divjajo prav v teh časih veliki notranji boji med modernisti in fundamentalci, hočejo obvarovati zmote za čisto resnico, dasi vedo da niso resnica. Biti vpričo teh naporov bigotnega krščanstva brezbrizen pomeni pomagati bigotom in vsem drugim oboževalcem srednjega veka in neprodorne teme. Tema ni bila neprodorna. Premagal jo je človek z lučjo razuma in resnice in s to lučjo moramo naprej kljub vsem bigotom in norcem ki mislijo da so učenjaki.

William Jennings Bryan.

Dne 26. julija je brzjav raznesel svetu vest, da je v Daytonu, kjer se je vršila znamenita sodna obravnavava o evoluciji in svetem pismu, umrl veliki "Commoner" William Jennings Bryan. Zgodovina tega moža, ki si je poslednja leta dal za svojo glavno življensko nalogo boriti se proti vedi, je pestra; malo je ljudi v tej deželi, ki bi imeli na prvi strani časopisov prostor vedno zasiguran; Bryan ga je imel. Bryan je bil, kakor pravimo, "first page man". V Daytonu se je spoprijel z odvetnikom Darrowom, in v teh mentalnih spoprijemih se je zrcalila Bryanova drznost in nevednost. "Pravdo" je dobil, ker ni odločeval razum, ampak navadni pred sodki in verski fanatizem.

W. J. Bryan se je rodil 19. marca l. 1860 v Salemu, Ill. L. 1887 se je preselil v Nebrasko, kjer se je leto pozneje posvetil politiki. Po poklicu je bil odvetnik, toda šola tedanjih dni ni zahtevala tistega znanja in učenja kakor danes. L. 1890 je bil izvoljen v kongres, kjer si je s svojim oratorstvom pridobil precejšen vpliv. L. 1896 ga je demokratska konvencija v Chicagi prvič nominirala za predsedniškega kandidata. Za

predsedniškega kandidata je bil nominiran potem še dvakrat, na konvenciji v l. 1912 v Balli-moru pa je deloval za Wilsona, ki je nominacijo dobil in bil tudi izvoljen. V Wilsonovem kabinetu je postal Bryan državni tajnik, meseca junija 1915 pa je resigniral, ker se ni strinjal z Wilsonovimi mirovimi notami Nemčiji. Potem je nastopal na shodih in protestiral proti vojni Bryan je bil namreč pacifist. V politiki je slovel za prijatelja ljudskih interesov, predvsem srednjega sloja. V demokratski stranki je njegov vpliv padal, pa tudi sam se ni več toliko silil v ospredje. Na demokratski konvenciji prošle leto v New Yorku je poskušal pomiriti med seboj boreče se struje in jih zediniti za skupnega kandidata, kar se mu ni posrečilo. Živel je zadnja leta v svoji vili v Floridi. Njegovo ime se je zopet zasvetilo v velikih naslovih na prvih straneh listov ko je naznanil, da bo vodil obravnavo proti profesorju Scopesu in branil biblijo pred "oskrunjevalci". Dne 26. julija pa je prišel konec. Zadel ga je kap. Veliki naslovi, večji ko kedaj poprej, obširni opisi njegove karijere, še nekaj velikih naslovov, in Bryan, "the first page man", je položen na polico pozabljenja.

Stališča socialistične stranke.

Ameriška socialistična stranka je sprejela deklaracijo, s katero obsoja imperialistično politiko velesil na Kitajskem. Apelira na socialistično in drugo delavstvo, da nastopi skupno proti krvnikom in izkoriščevalcem Kitajske, kajti borba kitajskega delavstva v Šangaju in drugod je borba vsega delavstva. Naval imperialistov na kitajsko ljudstvo v Šangaju je imel za posledico povečanje že itak bednega stanja kitajskih delavcev. Naša stranka apelira na ameriško delavstvo, da priskoči kitajskim tovarišem na pomoč tudi z gmotno podporo. Prispevke sprejema gl. stan ameriške socialistične stranke in jih odpošilja posebnemu delavskemu odboru v Šangaj. Stranka zahteva od ameriške vlade, da naj odpokliče svoje vojne ladije iz kitajskih voda in preneha protektirati in podpirati stavkokaštvo v kitajskih obrežnih mestih. Zahteva nadalje od ameriške vlade, da skliče konferenco prizadetih dežel in Kitajske, na kateri naj se obstoječe pogodbe spremene v prid Kitajske. Kitajski zakoni naj veljajo za vse enako na Kitajskem in privilegiji, ki jih imajo tuje države v pogledu sodišč, policije, pošte, davkov itd. naj se ukinejo. Za doseg tega namenov bo socialistična stranka kooperirala z delavskimi in socialističnimi strankami vseh dežel.

Sprejela je deklaracijo z ozirom na Mehiko, kateri obljubuje vso mogočo pomoč v borbi proti ameriškemu kapitalizmu, ki se trudi uničiti sadove mehiške revolucije in izročiti Mehiko privatnim grabežem pod protekcijo ameriške vlade. Da se prepreči njegove nakane, bo socialistična stranka storila potrebne korake da pri-

pravi ameriško organiizirano delavstvo na odpor proti imperialistični politiki ki jo vodi Kellog proti Mehiki. Mehiškim sodrugom, med njimi predsedniku Callesu zagotavlja lojalno sodelovanje v prid delavskega ljudstva obeh dežel, kajti ljudstvo obeh ima ene in iste sovražnike ter izkoriščevalce. Naša borba proti njim je skupna in naša zmaga bo skupna zmaga v skupnem interesu.

* * *

K. KOCJANČIČ:

AFORIZMI.

Socializem je volja do brezpogojne pravičnosti.

*

Doslej najpopolnejši stvar razvoj je človeška volja. Iz te volje se bo rodil bog, ki ga še ni. Ali je mogoče, da bi človeška volja temu napredovanju postavila oviro, ne da bi jo mogla narava zato uničiti, kakor je uničila že milijarde svojih tvorov, ker so se izkazala za napredovanje v njenem smislu nesposobna? Pri vseh izrastkih človeške volje, ki polagajo temelj za pogubljenje človeštva, je videti vendarle silnejše nagnjenje, ohraniti človeštvo in ga izpopolniti.

*

V politiki je vse, kar je dobro ali slabo, posledica dela in nedela mnogih.

*

Tudi ideje niso zrasle trenutno v eni glavi, temveč so mnogi dali svoje misli zraven.

*

Ljudstvo, ki ga napojiš s sovraštvom do kakšnega bližnjega naroda, to ljudstvo je nesposobno videti ne samo, kaj se godi v tujini, temveč tudi ono, kar se hoče zgoditi doma.

*

Narod bo živel le v svojih kulturnih vrednotah, ne v tem, da napraviš iz njega tolpo kričačev in vojaško organiziranih in uniformiranih razbojnikov.

*

Socializem stoji na stališču, da je bič morda dobro trenutno sredstvo, ne prepričuje pa nikogar. Zato se ne sme socialistični boj proti krivici posluževati niti biča.

*

Misli z lastno glavo, kako bi si pomagal z lastnimi rokami.

*

Boj obeh razredov za kruh in dušo je internacijski in se mora zato internacijsko voditi.

*

Marksizem ni samo prvotno krščanstvo, temveč ga z dopolnitvami celo presega kakor veličastna gotška cerkev nekdanjo molilnico — oltar na prostem. Bistvo je oltar in vendar je celota — oltar v cerkvi — nekaj več nego sam oltar.

*

Razvoj ne skače preko prepadov, temveč polaga mostove čez nje.

*

Ko je Kristus poslal svoje učence po svetu, jim je rekel: "Pojdite in norčujte se iz ljudi, preklinjajte svoje nasprotnike, ustanovljajte samo nekaterim že-

pom koristne bančne zavode in izmenjavajte denar po verižniškem kurzu!" — Kaj ne, vi sedanji črni nasledniki njegovega nauka?

*

Razvoj sili nevdržema k spremembi družabnega reda. Iz najstarejšega sistema gospodarjev in sužnjev se je rodil fevdalni red, iz tega meščansko-kapitalistični, iz tega se izcimi brez vsakega obzira socialistično-gospodarski. Treba pa je povedati vsem in tudi pionirjem bodoče družbe pravičnosti in enakosti, da ne pojde razvoj za noben korak naprej, dokler ostanemo ljudje živine. Tudi socialistični red z ljudmi živinami je samo živalski red.

*

Kapitalizem ni samo hijena, ki ti gloje kosti, temveč zahteva za beraške krajcarje še dušo po vrhu.

*

Družba bo dolžna delovati za tistega, ki bo sam deloval za nje razvoj.

*

Ne pomaga letati k dežnikarju, ko se ploha ulije.

*

Socialna politika v buržuazni državi je politika buržuaznih koncesij napram razrednim delavskim zahtevam.

*

Noben človek ne more biti popoln, toda človek je vsaj lahko dosleden.

*

So ljudje, ki nimajo dela in jela zato, ker so garali in preveč živeža pridelali; ki so nagi zato, ker so preveč blaga natkali; ki so bosi zato, ker so gospodarjeva skladišča do strehe napolnili z obuvalom. To je logika kapitalističnega družabnega reda.

("Pod Lipo.")

* * *

Sta se vrstila.

Mladi Kosmač se je oženil. Na plačilni dan je dal 20 od \$25 svoji ženi, \$5 pa je obdržal zase. Na naslednji plačilni dan je storil obratno. \$20 je obdržal zase, \$5 jih je dal ženi.

"Lovrenc, ali se nisi zmotil? Prosim te, kako naj izhajam ves teden z borimi petimi dolarji!"

"Nič ne vem kako ti bo šlo, ljuba ženka; zase vem, da sem imel prošli teden težke čase."

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Tekoča številka "Proletarca" je 933
 Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic.

Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

“SOCIALIZEM, UPANJE ČLOVEŠTVA”

O socialističnem shodu in pikniku v Milwaukee.

Poroča Anton Debevc.

Petindvajset tisoč ljudi se je zbralo v nedeljo dne 19. julija v State Fair parku, da čujejo socialistične govornike in se v ostalem času zabavajo v krogu sodrugov in somišljenikov. Milwauški socialisti so s tem piknikom dosegli nov uspeh. Priredbe se je udeležilo mnogo ljudi iz drugih krajev Wisconsinina, posebno iz bližnje okolice. Ti zunanji udeleženci so se vrnil domov s sklepom, da bodo postali aktivni delavci v socialističnem gibanju in napravili iz socialistične stranke v Wisconsinu ne le drugo najmočnejšo kot je sedaj, ampak najmočnejšo stranko.

Petindvajset tisoč ljudi na socialističnem shodu! In to ni v mestu Milwaukee ničesar izrednega. Priredb okrajne socialistične organizacije se vedno udeležuje več tisoč ljudi. Park v katerem se je vršil ta piknik in shod, je videl že precej velikih socialističnih manifestacij. Socialističnega shoda in piknika prošlo leto se je udeležilo nad 10,000 oseb, večinoma Milwaučanje.

Ko je nastopil Debs, je pričel strašiti dež. Nič ne de, je humoristično pripomnil Debs, socialistična stranka raste v vsakem vremenu, tudi ako dežuje!

Predsedoval je William Coleman. Med govorniki je bil tudi John M. Work, socialistični kandidat za senatorja na izpraznjeno mesto ki je nastalo s smrtjo senatorja R. M. La Folletta.

Ne bom pozabil prizora in razpoloženja množice, pred katero je nastopil naš osemdesetletni sodrug Debs. Ko se je pojavil na odru, ga je množica pozdravila kakor se pozdravlja samo ljudi kot je Debs, in takih ni mnogo. Ljudstvo je umelo in razumelo tega borca. Ni ga pozdravilo, kakor se pozdravlja kralje ali predsednike ali kardinale. Pozdravilo ga je kakor človeka ki mu je blizu, ki se bori za njegove pravice, ki se nikoli ne straši govoriti resnico, ki pa je kljub tem vrlinam eden izmed nas. Debs ni nastopil na večjem shodu v Milwaukee že mnogo let. Govoril je nedavno na enem manjšem sestanku na povabilo neke milwauške lige, ki prireja predavanja in debate. Zato je bilo veselje množice ob tej priliki toliko večje. Predstavil ga je predsednik shoda in mu izročil šop rdečih rož. Sprejel jih je s smehljajem na ustnicah. Debs, sveže živordeče rože, množica, mladina, red, vse to je bila slika in dokaz, da je socialistična stranka živa sila, ki se razvija in raste ter postaja moč. Kdor je bil na tem shodu, sledil govorom ter se potem udeleževal ali poslušal pomenke, je videl, kako živo vero imajo ljudje v socialistično gibanje.

Na odru se vrste govorniki, močni borci, ki širijo luč resnice in organizirajo armado delavstva za borbo, ki bo odrešila človeštvo. Vsi so izkušeni, vsi razumejo težkoče s kate-

E. V. DEBS (Iz prijaznosti Milwaukee Leader.)

rimni se imajo boriti. Ali bore se za ideale, za resnico in pravico.

In nato Debs. Visok, v poznih letih življenja, še vedno mlad, ker je svoje življenje posvetil borbi za resnico in pravico. Mož srca, ki ljubi ljudi, ki jih sili in sili da naj rabijo svoj razum, sili jih ker jih ima rad in ker je v interesu resnice in pravice. Dvignjen, njegov glas zvoneč in krepak, ki ga raznašajo po širnem prostoru zato narejeni instrumenti, in ljudstvo poslušajo. In nato avplavdira. Mnogim se lesketajo solze v očeh.

Govoril je nad eno uro. Slikal je kapitalistične intrige, imperializem, tajno diplomacijo, tekme za trgi in drugo, kar vodi v novo svetovno vojno, do katere pride, če je ljudstvo ne bo znalo preprečiti. Slikal je bedo rudarjev, vzroke brezposelnosti, profitarški sistem, in omenjal, da je bil gnan v ječo zato ker je povedal resnico takrat ko ni bila dovoljena. Kar je govoril on je pozneje priznal Wilson sam in priznali so drugi. Ljudstvu je dejal: Ne vprašam, da mi sledite. Želim in priporočam vam pa, da mislite s svojimi možgani in ne dopustite, da bi drugi mislili za vas. Razlagal je, kaj je socializem, v čem bo družba drugačna pod socializmom in zakaj je dolžnost delavskega ljudstva, da se bori za socializem. Obrnil se je s svojimi apeli tudi do mladine, ki je bila na tem velikem zboru dobro zastopana. Opisal je, kako jo drži kapitalistična vzgoja v objemu, kako jo opaja s svojimi nauki, kljub temu, mi imamo možnosti pridobiti mladino. Socializem ji bo dal več prostosti, več zabave, več izobrazbe in sigurnost do kruha. Le pod socializmom bo lahko zrla brezskrbno v bodočnost.

Čas je potekal, množica pa je pazno sledila govoru naprej.

"Jaz vidim svet lepši, je zaključeval Debs svoj govor, vidim svet brez solz, kjer bo vladalo bratstvo, vidim svet brez izkoriščanja in zaničevanja, vidim sonce ki vzhaja in bo zasijalo z vsem svojim svitom na vse revne in zatirane."

Ako čitaš v listu kak Debsov govor ali govor katerega drugega sodruha, se ti dopade in a z veseljem prečitaš. Še večjo radost imaš, če imaš priliko poslušati Debsa in ga videti pred seboj. Efekt je boljši, čiva beseda ti da priliko bolj misliti, se poglobiti, se navdušiti z govornikom. Kjerkoli imate priliko, pojdite na socialistične shode in poslušajte Debsa in druge socialistične govornike. In pridružite se tudi socialistični stranki, kajti v nji je mesto za razredno zavedne delavce.

Zal, da te resnice mnogi še ne morejo spoznati. Tudi slovenski delavci, ki nimajo prav nobenega vzroka delati stafažo kapitalističnim strankam, bi morali biti stoodstotno v soc. stranki. Zaposljeni so večinoma v industrijah, v katerih so plače najnižje, in v premogovnikih, kjer je delo najbolj nestalno. Kljub temu se dobe med nami ljudje ki so "že vse pozabili kar piše "Proletarec", ali pa se "ne zanimajo za politiko". Ne bo drugače, kakor da si priključijo nazaj v spomin kar so "pozabili" in se prično zanimati tudi za politiko. V socialistični stranki je mesto za vsakega proletarca. V nji bi moral tudi vsakdo biti, in vsaki bi moral po svojih močeh delati za osvoboditev sebe in drugih izpod kapitalističnega carstva. Itojaki po naselbinah, pridružite se obstoječim klubom in organizirajte nove v tistih kjer jih še ni. Sledite našemu velikemu borcu Debsu, in uspeh nam bo zagotovljen. In pomnite, da bo uspeh samo v našo korist.

ANGELO CERKVENIK:

SKOZI MEGLO

(Nadaljevanje.)

Ladavac se je skrbno izogibal prevelike vsiljivosti a tudi prevelike inderferentnosti. Vztrajno in silno potrpežljivo je šel po srednji poti.

"Jaz pa sem prepričan, je rekel, da je Depaoli vsaj soudeležen pri zločinu. Mislim sicer, da on ni pravi zločinec, pač pa pomagač. Glejte zavoji z deli trupla so bili na raznih poštnih uradih ob isti uri oddani. To je policija ugotovila . . ."

"Pa če bi se policija motila," mu je segel v besedo Hermann.

"Ne morem verjeti, taki bebci le niso!"

Ko je bilo Hermannovo pohoštvo prepleskano, mu je Ladavac oddal račun. Vzel je iz žepa listnico, odprl jo je, izvlekel je račun in ga dal Hermannu; istočasno mu je padla iz listnice neka slika. Bila je slika Jolande pl. Soh. Malomarno jo je pobral, odpihal je z nje prah, tako da je Hermann mogel sliko pogledati in jo hotel zopet vtakniti v listnico.

"Od kje, od kje imate to sliko . . ."

Kričee, skoraj hlastno je vprašal Hermann Ladavca in prebledel. Ladavac pa je mirno, kakor bi ne bil nič posebnega opazil spregovoril:

"To je moja žena . . ."

"Vaša žena . . .? Pokažite!"

"Prosim, izvolite!"

Ponudil mu je sliko in gledal porogljivo v njega.

"To ni vaša žena!"

"Kdo pravi da ne?"

"To je Jolanda . . ."

Komaj je opazil, kaj je zinil, pa se je že preplašeno ozrl . . . Izvlekel je iz svoje listnice stokronski bankovec in ga ponudil Ladavcu šep-tajoč mu:

"Dajte mi to sliko in nikomur nič ne pravi-te, nikomur . . ."

Ladavac mu je pomolil pod nos svojo legiti-macijo.

"Premagan sem!"

Žalosten je bil njegov glas. Ves potrt se je sesedel in si brisal pot z mokrega čela.

"Niste premagani, gospod Hermann, jaz vam dovoljujem, da izginete — ali pa tudi ostanete tukaj! Kakor se vam pač poljubi—ker ujel sem vas le jaz osebno ne pa policija. Pač imam pooblastilo, toda, če vam je ljubo, morete iti."

"Hvala . . . ni potrebno! Svojo moč sem hotel meriti in ker sem se precenjeval sem podlegel . . ."

"Pojdiva v kavarno, mu je rekel Ladavac, se boste nekoliko umirili."

“Ne, če vam je prav moreva nekoliko časa presedeti tukaj, potem pa me povedite, prosim vas, na policijo.”

“Kakor želite!”

“Zakaj ste me zasledovali . . .”

“Hotel sem spoznati vas in hotel sem zvedeti, če sem pravilno sklepal, ko sem vso svojo pozornost posvetil obliki zločina ne pa umoru samemu po sebi . . .”

“Prav ste imeli, gospod . . . kajti umor je bila samo prva stopnica k tistemu velikemu cilju . . .”

“Razujem, prav sem sklepal . . .”

“In katera bi bila poslednja stopnica, in kje bi bil vaš cilj?”

“Poslednja . . . Bog zna! Mogoče še mnogo umorov, mogoče še cela vrsta zločinov . . . in končni cilj . . . nisem si na jasnem . . . da se prav izrazim: cilj je ležal pravzaprav v okoliščini, da morem grešiti proti tej družbi in njenim zakonom, ne da bi me ti zakoni dosegli . . . v zadovoljstvu, v sreči . . . Sreča mi je to bila . . . Ali razumete?”

“Dobro, prav dobro vas razujem! Nadaljujte!”

“Ženska, gospod, ženska . . . kako se pišete?”

“Dr. Ladavac . . .”

“Ženska, gospod doktor je kvas te družbe, ona daje družbi zakone, ona je vstvarila etiko in moralo, ona je vstvarila rodbino, državo, družbo.

Tega nisem vedel, dokler nisem dobrega spoznal Jolande. Vidite, moja ljubica je bila in sva se rada imela. Tako rada me je imela, da je zbežala od doma . . . tistikrat me je rada imela . . . ko pa sva živela nekoliko tednov v Černovicah oziroma v okolici na mojem posestvu me je prvič prevarila. Ko sem zvedel, sem besnel. Potem sva se pripeljala v Trst in tukaj me je hotela drugič goljufati . . . Bila je vlačuga, kakor vse z dvora . . . Tedaj sem ji zagrozil, da pojdem in jo naznanim pri policiji . . .

“In ti misliš, mi je rekla, da ti bodo verjeli, tebi kmetu z univerzitetno izobrazbo in milijoni, ki si jih ukradel plemstvu . . . kmet si in jaz sem plemenitašica . . . Zaprt boš ti, prijatelj, jaz bom pa morala domov in pri prvi priliki jo zopet odkurim . . .”

“Imam dokaze,” sem rekel.

“Jaz pa moč,” je odgovorila.

“Me ženske, je nadaljevala, imamo moč. Naša moč je naša šibkost, naša slabost, naš živalski značaj, naša hudobija, kratkomalo vse naše negativne strani. Vaša šibkost in slabost je pa vaša moč, vaš značaj, vaša iskrenost . . . in vaša ljubezen, kajti samo vi ljubite, me nikdar. Vaša ljubezen je naša moč. Vaša ljubezen je veriga, ki je ukovala ves ljudski rod v sužnost, ki je oblikovala slehrno dejanje in nehanje v jasno določene oblike, v ostro določene

meje, vaša ljubezen je naša moč, ki kuje vedno debelejšje verige vaši svobodi, vaša ljubezen vas izenačuje z nami, slabimi, majhnimi od rojstva nesvobodnimi. Me ne moremo ničesar zgubiti, le pridobiti moremo . . . in smo pridobile. Vaša ljubezen je kakor bog nad babilonskim stolpom . . .”

Tako je govorila. Iz nje je govorila preteklost in sedanost vesoljnega ženstva, iz nje je govorila resnica — jaz pa sem toliko ljubil svobodo, da sem sklenil svojo svobodo osvoboditi.

“Jaz ne poznam ljubezni, sem rekel, poznam le svojo voljo in svojo posest! Moja volja pa je, da bodi ti moja posest!”

Vztrepetala je in kriknila. Strah jo je obšel, nenadoma jo je ves prevzel, kajti mislila je, da je moja ljubezen splahnela pod udarci moje volje.

A moja ljubezen ni splahnela . . . Zasmilila se mi je in tedaj sem jo objel . . . vi se čudite, gospod doktor, da vam to pripovedujem!

O nikar se ne čudite! Mi smo vsi enaki in dokler bo živel moški spol, vedno se bo ta dogodek ponavljal, ker mi smo dobri. Mi ne moremo verjeti, da bi ženska lagala, ker to vemo. In čeprav so njene solze lažne, in čeprav to vidimo, vemo, s prsti otipavamo, vseeno vse verujemo, vseeno jočemo z njo, ker mi ljubimo . . .

Tako je bilo tudi tistega dne zvečer. Objela me je in v objemu sem pozabil na njene besede, pozabil, da je prejšnji večer ležala v objemu drugega, v objemu nekega cigana, ki je igral pri ciganskem orkestru v kavarni “Rossetti”.

Njena vera v mojo ljubezen je bila tako velika in tako predrzna, da se je vsedla na blazinjak . . . tukaj na ta-le vidite — in mi rekla:

“Adam, zdaj pa grem malo k cigančku . . .”

“Jolanda, sem kriknil, nikar me ne ženi v obup . . .”

Ni se zmenila, vzela je klobuk, ogrnila si je plašč ter odšla. Sam sem ostal v tej-le sobi. Kar naenkrat sem se zagledal v ta okostenjak tukaj. Imam tako-le manjše . . . ljubim okostenjake, vidite, koliko lobanj imam . . . Zazdelo se mi je, da je okostenjak pričel pregibati svoje ude. Prišel sem motriti bolj pozorno. Res je, celo zaškripalo je nekaj med kostmi. Opazoval sem okostenjak le polovično, polovično pa sem mislil na Jolando, ki leži morda v tem trenutku skupaj s ciganom.

Okostenjak pa se je gibal . . . zdelo se mi je, da je premikal roki, kakor bi hotel nekaj prikleniti nase . . .

Brezumna misel mi je šinila tedaj v glavo: Okostenjaku se hoče tudi ljubezni, on hoče Jolando. Dam mu jo, naj jo priklene na svoja prsa, naj jo ljubkuje s svojimi čeljusti, naj jo gladi s svojimi koščnimi prsti . . .

(Dalje prihodnjič.)

VOLILNA KAMPANJA V WISCONSINU.

v Wisconsinu teknujejo vodilne osebe LaFollettovih progresivcev za vodstvo gibanja, ki ga je ustvaril pokojni senator LaFollette. LaFollettovci kontrolirajo legislaturo in tudi sedanjí góverner Blaine pripada LaFollettovi struji. Progresivci so s smrtjo LaFolletta izgubili voditelja, katerega bodo težko nadomestili. LaFollettov sin, katerega nekateri porivajo v ospredje, je še mlad, ne posebno izkušen v politiki, in med ljudstvom nepriljubljen.

Največ upanja da dobi v roke LaFollettovce vaje, ima góverner Blaine. Drugo težko vprašanje, ki ga imajo pred seboj progresivci v Wisconsinu je, koga nominirati za kandidata na LaFollettovo mesto v zvezni senat. LaFollettu bi potekel termin prihodnje leto. Izpraznjeno mesto se bo izpolnilo s posebnimi volitvami, ki se bodo vršile to leto. Marsikak progresivec bi rad postal senator. Nekateri svetujejo, naj se kandidaturó ponudi soprogi pokojnega LaFolletta, toda ti glasovi so že precej utihnili. Tudi agitacija za mladega LaFolletta je zelo pojenjala. Ako bi to ne bile izredne volitve ampak redne, bi postal kandidat progresivcev najbrž góverner Blaine; pravijo, da bo v jeseni prihodnje leto vseeno kandidiral za senatorja. Zheganost v LaFollettovem taboru izrablja oficielna republikanska stranka v Wisconsinu, ki

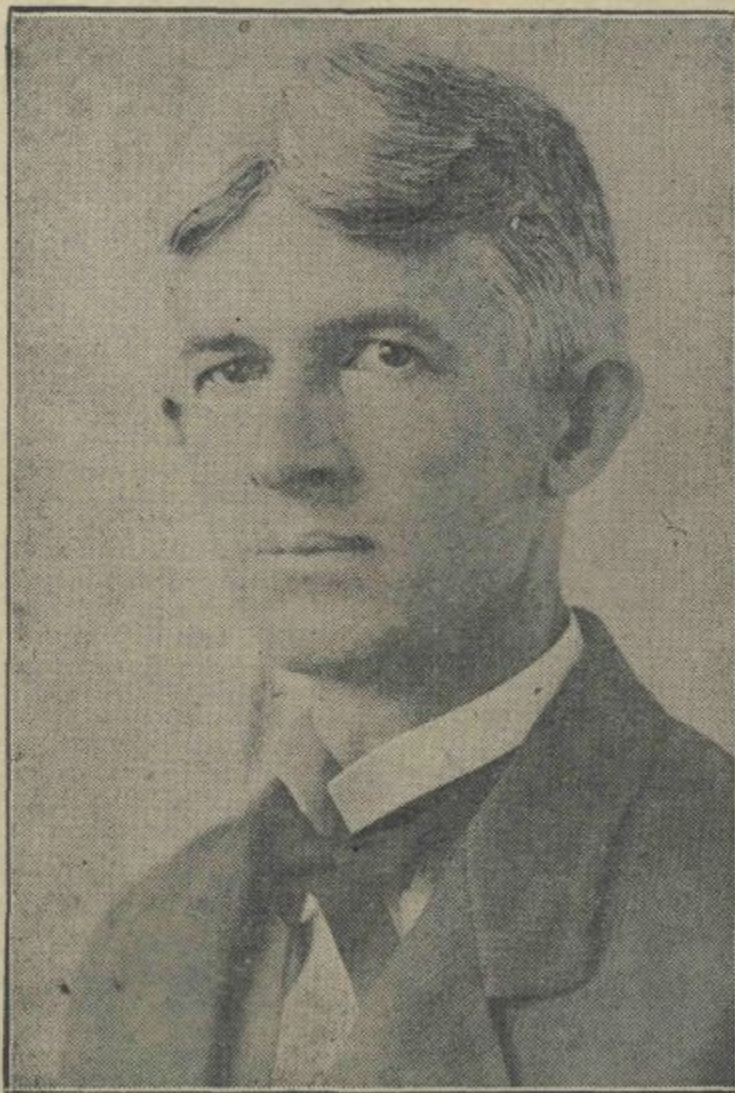
se zaveda, da ima sedaj ako sploh kedaj priliko zadati udarec progresivnemu krilu; oficielna republikanska stranka trdi, da so wisconsinski progresivci po krivem okupirali ime "republikanska stranka" namesto da bi ustanovili svojo in prepustili firmo *republikanska stranka* tistim katerim spada. LaFollette pri zadnjih predsedniških volitvah v Wisconsinu ni kandidiral na listi republikanske stranke, dasi jo je njegova organizacija kontrolirala, medtem ko je bil góverner Blaine istočasno izvoljen na listi republikanske stranke, obenem pa agitiral proti Coolidgu, ki je bil na čelu republikanske liste.

Demokratska stranka v Wisconsinu je postala brez-

pomembna politična skupina, važen faktor pa je socialistična stranka, ki je kot politična sila v Wisconsinu na drugem mestu. Na konferenci ki se je vršila pred par tedni v Milwaukee je sklenila iti v volilni boj s svojim kandidatom za senatorja. Socialistično nominacijo je dobil John M. Work, pisatelj in član uredniškega štaba dnevnika "Milwaukee Leader". J. M. Work je v ameriškem delavskem gibanju dobro znan. Nominiran

je bil na seji wisconsinske stranke dne 18. julija.

V svojem govoru dne 19. julija v State Fair parku je Work dejal, da je sprejel kandidaturó za katero se ni potegoval, ker veruje v teorijo, da mora urad iskati kandidata, ne pa kandidat iskati urad. Izjaval je, da je socialistična stranka logična naslednica LaFollettovega gibanja iz leta 1924, ker je to gibanje pustilo mimo priložnost organizirati ameriško delavsko stranko. Ker so progresivci storili to napako, so prisilili tiste ki hočejo novo stranko v socialistični tabor. Spoznanje, da so mnogi "progresivci" po smrti LaFolletta pokazali svojo pravo barvo in skrite namene, bo v korist socialistični stranki, ker ji bo dalo novih pristašev. Mnogi LaFollettovci so zatajali program svojega voditelja ter se nagibajo nazaj k oficielni republikanski stranki. Vse to gre v prilog socialistični

JOHN M. WORK
socialistični kandidat za senatorja v Wisconsinu.

stranki. L. 1918 je kandidiral za zveznega senatorja v Wisconsinu Victor L. Berger ki je dobil nad 100,000 glasov.

Sedanja volilna kampanja za senatorski sedež bo zanimiva, ker bo v veliki meri odločila kakšna bo bodočnost LaFollettovih progresivcev v Wisconsinu. Socialistični kandidat John M. Work je imel prvi agitacijski govor v sedanjí kampanji na shodu dne 19. julija, ki se ga je udeležilo približno petindvajset tisoč ljudi.

Agitirajte za razširjenje "Proletarca".

DELAVSKE INTERNACIONALE.

PRVA INTERNACIONALA.

Moderno delavsko gibanje sega komaj dobrega pol stoletja nazaj. Razširilo se je in postalo to kar je šele v preteklih treh, štirih desetletjih. V jeseni l. 1864 je bila na konferenci v Sent Martins-Holle ustanovljena prva delavska internacionala pod imenom "Mednarodna delavska družba". Svoj sedež je imela v Londonu. V njenem začasnem generalnem svetu, ki se je zbral na posvetovanje dne 5. oktobra imenovanega leta, je bilo 31 Angležev, 10 Nemcev, 9 Francozov, 6 Italijanov, 2 Švicarja in 2 Poljaka, skupaj 60 članov. Karl Marx je bil duša gibanja za organiziranje prve delavske internacionalne.

Na prvi konferenci so udeleženci zbrali nekaj nad \$20 za začetne stroške. V prvem letu se je nabralo za pokritje njenih izdatkov in za njeno propagando približno \$140.

Prva internacionala se je morala boriti ne le z vladajočimi reakcionarnimi silami, ampak je naletela na nepremagljive težave tudi med delavstvom samim, in l. 1876, po dvanajstih letih obstoja, je razpadla.

Največje boje je imela s takratnimi ekstremisti (anarhisti in sindikalisti) pod vodstvom Bakunina in drugih. Ti notranji boji in ponesrečeni ter nepremišljeni eksperimenti nji pridruženih skupin so jo izčrpali in ji ugonobili njeno življensko silo. Anarhistična Internacionala je pod Bakuninovým vodstvom trajala od l. 1872 do 1881. Do l. 1889 ni bilo Internacionalne, dasi so bili narejeni mnogi poskusi, da se jo ustanovi.

Prva Internacionala je izvršila važno zgodovinsko funkcijo—ustvarila je temelj mednarodni delavski organizaciji in pripravila tla za ustanovitev nove, popolnejše Internacionalne.

DRUGA INTERNACIONALA.

Druga Internacionala je bila ustanovljena l. 1889, ki se je razvila v mogočno mednarodno enoto. Kakor v prvi, so se tudi v tej pojavljali mnogi notranji boji med skupinami nasprotujočih si tendenc, posebno glede taktike. Svoje kongrese je obdržavala vsake tri leta do l. 1914. Pripravljala se je, da l. 1914 proslavi z velikimi manifestacijami petdesetletnico ustanovitve prve Internacionalne, in ob enem bi imela imenovanega leta na Dunaju svoj kongres; izbruh svetovne vojne ga je onemogočil.

Med vojno so se vršile razne socialistične konference in več mednarodnih sestankov, ali vojni toki so se zajedli v mednarodno delavsko gibanje tako zelo, da so mu vzeli odporno moč. Vodilna stranka v drugi Internacionali je bila nemška, kajti pred vojno je bil nemški proletariat strokovno in politično najbolje organiziran. Imel je mnogo in velikih listov ter revij. Prednjačil je v socialistični literaturi. Imel je številne znanstvenike in teoretike, ki so izpopolnjevali celoto. Vojna je vse to izpremenila. Po vseh medvojnih in povojnih krizah je nemško delavsko gibanje zopet postalo sila v mednarodnem gibanju.

Po vojni oziroma že med vojno, je vodstvo ostanov druge Internacionalne prešlo v roke angleške delavske stranke, stranke socialistične levice pa so bile združene v "Delovni uniji socialističnih strank" s sede-

žem na Dunaju. Nekatere socialistične stranke so bile izven vsake internacionalne.

DELAVSKA IN SOCIALISTIČNA INTERNACIONALA.

Delavska in socialistična Internacionala (Labor and Socialist International) je bila ustanovljena meseca maja 1923 na kongresu v Hamburgu, Nemčija. Udeležili so se ga zastopniki strank prejšnje druge internacionalne, Dunajske delovne zajednice socialističnih strank, zastopniki strank ki so bile dotedaj izven ene ali druge internacionalne, zastopniki mednarodnih unij (amsterdamska strokovna Internacionala) in nekaj bratskih delegatov. Udeležili so se ga zastopniki trinštiridesetih strank iz trintridesetih držav. Stranke, pripadajoče delavski in socialistični Internacionali, imajo nad sedem milijonov članov. Njen glavni stan je v Londonu; na Dunaju ima podružni urad. Delavska socialistična Internacionala daje pridruženim strankam mnogo več avtonomije kakor pa moskovska Internacionala, ki zahteva od pridruženih strank da se ravnajo natančno po navodilih iz centralnega urada. Nekatere stranke v delavski socialistični internacionali so zelo zmerne v taktiki, medtem ko so druge ekstremne. Slednje vodi dunajska skupina pod vodstvom dr. Adlerja, prvo omenjene pa so pod vodstvom angleške delavske stranke.

Pred hamburškim kongresom l. 1923 je dunajska Delovna unija socialističnih strank podvzela korake za ustanovitev skupne internacionalne, ki bi vključevala tudi komunistično internacionalo. Prišlo je sicer do konference med zastopniki vseh treh skupin (dunajske, londonske in moskovske), ki se je vršila v Nemčiji, a do sporazuma ni prišlo.

Drugi kongres Delavske socialistične Internacionalne se bo vršil to leto v Marseillesu, Francija. Zborovanje se prične 22. in zaključi 27. avgusta. Ameriško socialistično stranko bodo zastopali na kongresu v Marseillesu Morris Hillquit, V. L. Berger, James Maurer, Geo. E. Roewer in sodnik Jacob Panken. Izvoljeni so bili soglasno na seji strankine eksekutive dne 28.—29. aprila t. l. v New Yorku.

MEDNARODNA FEDERACIJA STROKOVNIH UNIJ.

(Amsterdamska Internacionala.)

Mednarodna federacija strokovnih unij (imenovana tudi "Amsterdamska Internacionala") je bila ustanovljena l. 1901. Njen sedež je v Amsterdamu. Dne 31. decembra 1923 je imela 17.266.196 članov. Večina strokovno in industrialno organiziranega delavstva v vseh deželah razun v Rusiji in Zedinjenih državah pripada amsterdamski internacionali. V politiki kooperira s socialistično internacionalo. Največ članov ima v Nemčiji, namreč 6.500.000; Anglija je na drugem mestu s 4.500.000 člani.

Svoj čas ji je pripadala tudi Ameriška delavska federacija (American Federation of Labor), a je pozneje odstopila, ker se Gompersova struja ni mogla sprijazniti z njeno socialistično politiko. Pripadajo pa ji nekatere druge ameriške unije.

TRETJA INTERNACIONALA.

Komunistična Tretja Internacionala je bila ustanovljena l. 1919 v Moskvi. Njeno jedro je bilo boljševisko krilo ruske socialistične stranke, ki je po strmo-glavljenju Kerenskijeve vlade oktobra 1917 prišlo na

krnilo Rusije in spremenilo naslednje leto svoji stranki ime v "komunistična stranka". Tretja Internacionala ima do poldrug milijon članov, največ v Rusiji; Nemčija je na drugem, in Čehoslovakija na tretjem mestu. Vsi njeni dosedanji kongresi so se vršili v Moskvi.

Komunistična mladinska liga je imela l. 1924 850.000 članov, večinoma v Rusiji. Razen te ima komunistična Internacionala več drugih organizacij, kot Sportno Internacionalo, Internacionalo komunističnega ženstva in kmečko Internacionalo. Vse imajo glavno moč v Rusiji, v drugih deželah pa le manjše ali večje podružnice.

RDEČA INTERNACIONALA STROKOVNIH UNIJ.

Rdeča Internacionala strokovnih unij je bila ustanovljena l. 1921 v Moskvi. Pripadajo ji vse unije v Rusiji, ki imajo nad 6.300.000 članov. Pridružene so ji tudi nekatere unije v Franciji, Nemčiji, Čehoslovakiji in v par drugih deželah. V vseh pa ima propagandistične skupine (v Zd. državah Trade Union Educational League). Moskovska Internacionala strokovnih unij vodi že dalj časa kampanjo za združenje z amsterdamsko Internacionalo. V tem prizadevanju jih podpirajo tudi nekateri glavni voditelji angleškega strokovno organiziranega delavstva. Predstavniki amsterdamske Internationale zahtevajo kot pogoj za pridruženje, da ruske unije sprejmejo njen program in da se ravnajo po njenih pravilih, medtem ko ruski zastopniki hočejo poseben kongres, ki naj bi izdelal dogovor na podlagi enakovrednosti obeh skupin. Združenje je potrebno v interesu delavskega razreda, a predno bo doseženo, je treba premostiti še precej zaprek; predvsem je potrebno ustvariti v obeh taborih resno voljo za združenje in za kooperacijo. V eksekutivi amsterdamske internacionalne prevladuje mnenje da morajo ruske unije prestati biti orodje politikov ki vodijo tretjo Internacionalo, in ko se to zgodi, odpade glavna ovira, ki danes preprečuje združenje. Za neprijazen duh ki slada v krogih amsterdamske Internationale proti vodstvu moskovske Internationale strokovnih unij je odsojna tudi razdiralna taktika komunističnih skupin v evropskih strokovnih organizacijah. Vendar pa je opaziti, da se duhovi zblizujejo in da združenje morda ni več tako daleč.

(Dalje prihodnjt.)

***

BOLESLAV LIMANOVSKI:

O poljski demokraciji.

Poljska je šla v svojem civilizatornem razvoju po poti zapadne Evrope. Največji vpliv je imela na Poljsko pač romanska civilizacija; najprej italijanska, potem pa francoska, zlasti od tedaj, ko so v 18. stoletju njeni misleci revolucionirali dotodanje politične, družabne in verske nazore. V tem revolucionarnem duhovnem gibanju so oblikovali svoje nazore tudi poljski duhovi, zlasti dvojica od njih — Staščič in Kollontaj — ki se je pokazala v sijajnem lesku in je tudi mogočno vplivala na slavnoznani sejem, ki je trajal od l. 1788 do 1791 in čegar delo (konstitucija z dne 3. maja 1791) je bilo zelo cenjeno od vseh napredno mislečih tedanjih duhov. Takrat — tako se more reči — se je porodila novodobna demokracija Poljske. Velikaši, škofje, temni in predsodkov polni oboževalci plemiške samovolje,

podprti po armadah ruskega carja in pruskega kralja, so oborili — kakor so se v svojih manifestih izražali — sramotno delo revolucije. Poljsko republiko so oropali njenih dežel —; izvršila se je druga delitev Poljske!

Proti temu ropu in proti — narodu vsiljenemu — robstvu se je l. 1794 vzdignil upor, revolucija, ki jo je vodil Koščiusko. Zaplapolala je na vshodu Evrope kot velik požar, največji po onem v Franciji. Da ga pogaje in premagajo, združile so tri monarhije svoje sile: Rusija, Prusija in Avstrija. Revolucijo so zadušile in tako je prišlo do tretje delitve republike.

Od revolucije l. 1794 se je razdelila Poljska v dve sferi: ena se je ponižno in ubogljivo podvrgla novemu redu, ker sta jo vodila osebni in razredni egoizem ter skrb za ohranitev njenih privilegijev in njenega imetka oz. posesti, druga, idealna, ki jo je vodilo altruistično čuvstvo po združenju vsega naroda, pa je oblikovala svoje nazore v naprednjaški literaturi in je stalno težila za tem, da se otrese jarma tuje nadvlade. Po vsakem porazu se je znova vzdignila dokler ni dovršila svoje namere.

Zgodovina te druge Poljske je zgodovina naše novodobne demokracije. In ta zgodovina je lepa in more nas napolnjevati s ponosom. Započevši z legijam v Italiji, ki so se vojskovale pod devizo bratstva vseh ljudi, je korakala ta Poljska roko v roki s celokupno evropsko demokracijo, predvsem seve z ono, ki je bila priznana od celega sveta, kot predbojevnica, to je s francosko. Francoska revolucija l. 1830 je dala tudi Poljski vsodbudo, da se otrese verig suženjstva. Na bojnem polju premagani po tuji sovražni premoči, odšli so najboljši iz domovine in izbrali so Francijo za svoje glavno torišče; organizirali so se tu v demokratsko družbo, ki je po daljših posvetovanjih l. 1836 izdala manifest, ki so ga največji evropski duhovi v oni dobi sprejeli z veliko pohvalo in pritrjevanjem.

Že takrat je daljši razvoj demokratskih načel pokazal pot v socializem. Izmed naših emigrantov (političnih izseljencev) hočem navesti troje znamenitih imen: pesnika Mickiewicza, zgodovinarja Lelewela in organizatorja socialističnih občin Stanislava Worcella. Revolucija, ki je l. 1846 v Krakovu izbruhnila, je že nosila socialističen pečat in karakter. V l. 1848 v spomin zaslužujoči revoluciji, v "narodni spomladi" je prelivala ta nova Poljska svojo kri povsod tam, kjer se je Evropa bojevala za svobodo. Mickiewicz je v Italiji sestavil poljsko legijo, koje vodilna gesla so bila socialistična, pozneje je bil glavni urednik organa za internacionalni socializem "La Tribune des peuples". V ti važni revoluciji je naša demokracija skupno s češko odlično sodelovala na praškem slovanskem kongresu in pri izdelavi "manifesta na evropske narode". Ta manifest ima veliki zgodovinski pomen — je deklaracija ljudskih pravic in popolnuje znano francosko deklaracijo človeških pravic.

Iz duha te demokracije je vzrasla in se je oblikovala v njeni literaturi generacija, ki se je l. 1863 z orožjem v roki uprla, da osvobodi in združi svoj narod v republiko. Njena kri ni tekla zaman. Njih nasledniki so socialisti, ki so vedno znova začeli krvave boje za svobodo in so neverjetno veliko pripomogli, da imamo danes neodvisno poljsko republiko.

(Pod Lipo.)

***

Agitirajte za razširjenje "Proletarca".

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Premogarji in njihov položaj.

LAWRENCE, PA. — Od kar je brat Marko Rupnik podal v Proletarcu z dne 19. marca definicijo o razredni zavednosti našega delavstva, se od tu ni še nihče oglasil. Rupnik je stvar tako-le definiral:

"Škoda, da sem tako "izbražen" da delam družično tisočem slovenskih delavcev v Ameriki, ki smo vse: klerikalci, liberalci, svobodomiselnici, socialisti z rdečimi kravatlani, najboljši komunisti, boljši od samega Lenina, nihilisti, patriotje in kluksi. Zato je mene in nas vseh sram, da bi spadali k socialistični stranki ter plačevali članarino, ker bi s tem degradirali svoje sarže in bi bili samo socialisti, socializma pa bi se morali zopet učiti, ko že 'davno vse znamo'!"

To je preresnična, čeprav sarkastična definicija: Piseec, ki jo je napisal, pozna naše in druge ljudi, njihove slabosti, njihovo znanje in njihovo nestalnost. Ljudje so čudna bitja. Streme kvišku, dvigajo se, v resnici pa brodiijo naprej po močvirjih in se nikamor ne dvignejo. Zbirajo se in drug drugemu zatrjujejo da so boljši od drugih. In tako so mrtvi za konstruktivno delo. Dušajo se, da so "boljši" kot drugi, bolj "radikalni" kot drugi, bolj "napredni" in bolj pametni. S tem je zaključeno poglavje naprednosti in radikalizma in prične se zopet od kraja.

Marko Rupnik je pokazal slovenskim delavcem kako izgledajo v ogledalu. Ni pa bil dovolj jasen da bi jim povedal, kako bi morali izgledati, da bi bila slika lepša. Upam, da bo tej sledil z nadaljno definicijo, ki bo začrtala delavcem pot iz močvirja sarž in "jaz sem boljši kot ti" filozofije v gibanje v katerem ni sarž, v katerem smo samo ljudje, eni manj drugi bolj aktivni, eni bojevití, drugi manj, vsi s smotrom zgraditi družbeni red v katerem bo delavec svobodnejše dihal, v katerem ne bo toliko skrbi radi vsakdanjega kruhka in v katerem bomo ljudje malo bolj ljudje kakor smo danes.

Čudno je, da je med delavci več navdušenja kakor to delajo, kakor pa v časih brezposelnosti. Nam se ne zdi čudno, ampak drugim. Socialistični misleci so že od nekdaj dokazovali, da so dežele ali kraji v katerih vlada mizerija slabo polje za socialistično propagando. V mizeriji ima človek samo en takojšen cilj: k r u h ! Z maksimalnim programom se ne ukvarja. Ne čita in ne študira. Gladen je on, gladna žena, gladni so otroci. Pa hoče kruha. Preobrat kakršnega hočemo pa je stvar, razumnih delavcev in pride z večjim razumom v delavskih možganih.

Po vojni se je delavstvo tudi pri nas udajalo v razne upe in nade. Vse se bo spreminilo, so pravili. Zamaj so dopovedovali socialisti, da se preobrati, kakor si jih neuki ljudje zamišljajo, ne dogajajo čez noč. Lahko se spremeni vlada, ali ljudje ostanejo taki kot so bili in gospodarsko življenje se ne izpremeni. Kajti take spremembe zahtevajo čas. Zavrgli smo socialistične nauke ne da bi jih poznali. Videli smo v duhu novo zarjo in segali po njenem odsvitu. Vse je prešlo.

Računali smo na ogromno delavsko in farmersko

gibanje, ki bo pomedlo ameriški kapitalizem. Navduševali smo se pred 13. meseci za šentpavelsko konvencijo in leto poprej za čikaško, a konec obeh je bil fiasko. Kdor se v kampanjah za ti dve konvenciji ni navduševal s propagatorji, je bil nazvan za nazadnjaka in nemalokrat tudi za izdajalca delavstva. V Chicagu so ustanovili "federativno farmersko-delavsko stranko". Ni je več. Na konvenciji v St. Paulu so z obilico grmenja formirali podlago za mogočno farmersko-delavsko stranko in nominirali predsedniškega kandidata. Vsa stvar je životarila teden ali dva in ni je bilo več. Tisti ki so verjeli, so razočarani. Tisti ki so iskali samo boljše in krajšo pot, se vračajo v socialistično stranko. Bilo je treba nekoliko šole in nekaj izkušenj, večinoma dragih. Ampak izkušnje so šole, ker je ta edina s katero se more dokazati kar se ljudem ne more dokazati iz zgodovine in z argumenti.

Dokler smo delali stalno in so rovi obratovali, je bilo tod okoli mnogo revolucionarnega duha. Danes ko to pišem pa premogorov ne obratuje že šesti mesec in komunističnih agitatorjev ni naokoli, kajti capakov v obliki \$ se več ne dobi in tako je vse tiho kar se politike tiče. Premišljujemo le kaj se bo dalo v lonce, kje se bo dobil groš za obleko in želimo, da nas nesreče ne bi obiskale v takih časih — sploh v nobenih. Ali če ni zdravja, če se dogodi kaj drugega izrednega v hiši, je treba šteti — dolarje pa lahko šteješ le ako jih imaš. Poletje mašira h koncu, jesen se bliža in potem zima. To morda nima pomena za tiste ki nimajo skrbi za preživljanje, za brezposelne delavce pa je velik problem že sama beseda, "zima se bliža".

Dejal sem, da tukajšnji premogovnik ne obratuje že šesti mesec. Pittsburgh Coal Co., ki ga lastuje skrbi, da nismo brez listov. Vsaki teden nam pošlje iztis "Pittsburgh Labor Tribune", katere vsebina ni nič drugega kakor bluf. Obljubljuje nam zlate čase, mnogo dela in veliko prihrankov. Napada unijo U. M. W. of A. in Jacksonvillsko pogodbo. Ta pogodba določa razmerje med premogarji in delodajalci. Določa v glavnem plačilno lestvico in podobno. Če se jo analizira, ne vsebuje drugega kakor določbe, da je plača 77c od tone in 97c od jarda v *entri*; potem 6c in devedeset stotink centa od škrli ter osemurni delavnik. To je skoraj vse kar vključuje ta pogodba. Dvanajst palcev plasti kamna je treba odvažati brez odškodine, za polaganje tračnic ni plače, opore je treba postavljati baddava, ako pade premogaru prazna ali polna kara raztir jo mora postaviti nazaj za darmo, pa tudi ako se z njo muči ves dan, in ob enem mora imeti za tako delo bikovo moč; strelivo in orodje moraš kupiti sam. Kompanijo stane tona premoga pod 'tipplom' \$1.35 in v tem so vključeni vsi njeni stroški na mestu proizvodnje. Sedaj imamo pogodbo podpisano še za dvajset mesecev, kar je najslabše za nas, dobro pa za operatorje, ker mislijo v tem času izstradati premogarje in jim ob poteku pogodbe ponuditi plačo iz leta 1917. Operatorji računajo s stališča profita in prav nič drugega, in to da imajo sedaj v gotovih okrožjih vse rove zaprte, je del njihove profitarke strategije. Dasi je njihova igra prozorna, jo delavci v splošnem ne razumejo, ali pa jo nočejo razumeti. Na oknu pisarne premogovniške

družbe je slika ki kaže koliko premoga producirajo neorganizirani in koliko organizirani premogarji. Namen takih slik, člankov in statistik v kompanijskih letnikih, slikah in listih je propaganda za znižanje plač unijskim premogarjem. Dogodi se lahko, da nas paminejo v še večjo sužnost, in to zato, ker nismo politično in industrialno dovolj močno organizirani.

Delavec se bo otrešel brezpravnosti; zasigural si bo vsakdanji kruh; dosegel bo v družbi stopnjo ki mu po njegovi važnosti pripada. Toda ne z brezbriznostjo, ne z navadnim pritoževanjem in zabavljanjem, ampak z organizacijo, ki bo imela strogo razredno zavedni značaj. Nobeni hlapeci privatnih interesov, bili to božji namestniki, uredniki kapitalističnih listov in drugi lakaji ne bodo mogli ustaviti delavčevega pohoda kvišku, kadar bo delavec hotel da se dvigne! Delavec, pomagaj graditi iz svoje unije pravo bojovno telo. Pristopi k resnični delavski stranki, ki je socialistična stranka, kajti ta je, ki se bori za industrialno demokracijo in za osvoboditev delavskega ljudstva izpod sužnosti sedanjega ekonomskega reda. — *Louis Britz.*

O pikniku socialističnega kluba v Waukeganu.

WAUKEGAN, ILL. — Piknik socialističnega kluba št. 45, katerega smo priredili v nedeljo 26. julija zaeno s Samostojnim izobraževalnim klubom, je bil uspešen, dasi nam vremenski bogovi tudi ta dan niso bili naklonjeni. Naš piknik bi se imel vršiti nedeljo pred omenjeno, pa ga je pokvarilo deževno vreme. Udeležba je bila dobra. V zabavo prisotnih so se vršile razne igre in ples.

Tudi izobraževalnega dela nismo izpustili iz programa. Na povabilo nas je posetil s. Chas. Pogorelec, ki nam je poljudno govoril o pomenu delavske politične in strokovne organizacije. Izvajal je, da je delavčeva dolžnost pripadati k organizacijam ki so njegove in se bore za njegove interese. Slikal nam je solidarno nastopanje kapitalističnega sloja v boju proti delavstvu. Kapitalisti nikdar ne pomagajo delavcem v borbi proti kapitalizmu, in iz tega se delavci lahko marsikaj nauče. Navzoči so izvajanjam govornika pazno sledili in je upati, da so njegove-besede padle na rodovitna tla. Od tistih, ki se z našim programom strinjajo pričakujemo da se nam pridružijo ter skupno z nami delujejo za uresničenje socialističnih idealov.

Poročevalec.

Izredna seja waukeganskega kluba.

WAUKEGAN, ILL. — Klub št. 45 JSZ. bo imel v nedeljo 2. avgusta izredno sejo. Vršila se bo v Slov. narodnem domu. Pričetek ob 2. popoldne. Na dnevnem redu bo več važnih točk, o katerih moramo razpravljati in napraviti potrebne zaključke, npr. o agitaciji, časopisju, naših priredbah za časa konvencije SNPJ. itd. Udeležite se je polnoštevilno. — *P. O.*

Izlet pevskega zbora "Zarja" v Clevelandu.

CLEVELAND, O. — V nedeljo dne 2. avgusta se vrši izlet soc. pevskega zbora "Zarja" na Močilnikarjeve farme. Povabljeni so vsi člani kluba št. 27 in podporniki ter prijatelji zbora.

Prvi truck odpelje ob 7:30 zjutraj in drugi ob 10. dopoldne. Kdor se želi peljati s truckom, naj pride pred Narodni dom kjer bo zbirališče. — *J. K.*

"Stoji, stoji Pueblo..."

PUEBLO, COLO. — Pueblo je španska beseda in pomeni vas, dasi znam jaz samo toliko španščine kolikor sem se jo naučil v pueblski "Meksiki". Pueblo danes ni več vas, ampak veliko coloradsko mesto. Več opisa ob kaki drugi priliki.

Ko sem se vrnil iz Leadvilla v Pueblo, našo veliko vas, sem videl, da se vrši v naši napredni, napol napredni in hipnotizirano napredni javnosti nekaj velikega. Rojaki so stikali skupaj glave, šepetali, ali pa govorili na glas.

"Kje si bil zadnjih par tednov, da te ni bilo videti tod okrog?" me je vprašal znanec.

Pojasnil sem mu in ga vprašal kaj je tukaj novega. "Nič posebnega. Za volitve delegata se pripravljamo, 'dacol'."

Posvetilo se mi je in takoj mi je postalo vse jasno. Dne 12. julija so se vršile volitve pri društvu "Orel" SNPJ. Ne bi jih omenjal, če bi bile res tajna stvar, ampak ker niso bile, in ker so pomenile za nas zanimiv dogodek, ga bom nekoliko opisal.

Precej nad sto članov in članic je bilo na seji. Zadržil sem se. To je udeležba! sem si mislil. Naša sveta napredna stvar mora zmagovati — dokaz je, da se je pričelo članstvo naprednih društev zanimati za seje. Bil pa sem že malo iznenaden, ko sem videl da se velika večina ne zanima za nobeno stvar na dnevnem redu, resnično pozorna pa je postala takoj ko je bila izgovorjena beseda, da se prično volitve delegata. Nominirali smo drug drugega vse križem, kakor je navada tudi drugod. Šest jih je sprejelo kandidaturo, drugi so jo skromno odklonili. Fr. Pečnik je bil izvoljen. Fr. Pečnik je kandidiral na protikoritarski platformi. On je prepričan, da tvorijo izvrševalni odbor SNPJ. koritarji in da so pri Proletarcu in JSZ. tudi koritarji. Oboji pa so seveda social patriotje. Kaj to pomeni, pa tudi naš Pečnik ne ve. Brat Pečnik je nam po izvolitvi napravil tudi govor, v katerem je poudarjal, da se bo boril za interese vsega članstva in proti koritarjem, mi pa smo mu ploskali kolikor smo mogli. Sedaj pa se je dogodilo zopet nekaj čudnega. Članstvo je vstalo ter jo ubralo doli po stopnicah. Predsednik Boltezar je to kljub temu da ima samo eno zdravo oko hitro opazil in pričel kričati, da seja ni še končana. Nič ni pomagalo. Tedaj pa je pričel vihteti predsedniško kladivo in tolkel z njim kakor smo včasih tolkli v Hudičkovi (Lojzovi) kovčarnici na Mahren Ave. Zazvižgalo je po zraku in predsedniku je ostal v rokah le še ročaj. K sreči ni bil nihče zadet, ker je bila dvorana med tem že izpraznjena. Ni mi znano, kaj je predsednik napravil z ostalim dnevnim redom. Pomešal sem se med ljudmi na ulici in jih vpraševal to in ono. Tako sem izvedel, da so prišli večinoma na sejo vsled agitacije in z edinim namenom, da se udeležijo volitev za delegata. Sedaj so zopet "dobri" za štiri leta, namreč do drugih volitev. Nekoč sem bil bolan in edino stvar v hiši ki sem jo imel za čitati so bila pravila SNPJ. Tako se je dogodilo, da sem skoro vsa prečital, celo angleški in hrvatski del poleg slovenskega. S sej društev SNPJ. pa mi je znano, da član ne sme iti ven brez zdrava predsedniku, in ako mu ta ne odzdravi z enakim znamenjem, se sploh ne sme odstraniti. Teh navodil se ne vpošteva prav nič na sejah na katerih se voli delegata, ako je naš slučaj pravilo za vsa društva.

O naši naprednosti, naših frakcijah, društvih in drugih nezanimivih rečeh sem dal nekoliko opisa v

prejšnjih dopisih. Če bi jih ponavljal, bi bilo samo tratenje prostora. Ali o naprednosti naših radikalnih naprednjakov sem dobil še bolj čuden vtis, ko mi je neki klerikalec dejal, da "socialisti rajše podpirajo cerkev kakor socializem".

"Kako misliš, koga se to tiče?"

Pa mi je pripovedoval, da naj pogledam v cerkveno poročilo in bom "vse videl". V tem poročilu so označeni vsi podpiratelji fare. Možakar mi je pokazal cerkveni račun, v katerem sem videl med podporniki fare tudi Fr. Pečnika in John Moharja. Oba "držita s komunisti", iz omenjenega računa pa bi sklepal, da "vlečeta na obe strani". Pa tudi druge stvari prihajajo človeku nā misel, če premišljuje o naši naprednosti in naših naprednjakih vseh vrst. Joe Hočevnar misli da takega pramišljevanja preveč ni dobro, za spremembo pa priporoča malo godbe. Melodija kakršna je na primer "La Paloma" je po njegovem mnenju dovolj močna, če jo igra dobra godba, da obrne pozornost rojaka ki ni zadovoljen z lažnim napredkom vsaj za nekaj časa drugam. Jaz pa sem si pri tem mislil, "Stoji, stoji Pueblo . . ." — skoro vedno enaka vas, vsaj kolikor se tiče naših ljudi. — *Old Timer.*

ZAPISNIK SEJE EKSEKUTIVE J. S. Z.

dne 24. julija 1925.

Navzoči od eksekutive Frank Alesh, Vincenc Cainkar in Frank Zaitz; od nadzornega odbora J. S. Z. Filip Godina, Peter Kokotovich in Blaž Novak; od prosvetnega odseka John Olip in Jos. Oven; od nadzornega odbora slov. sekcije F. A. Vider; tajnik Chas. Pogorelec; upravnik Anton Žagar.

Za predsednika seje predlagani Oven, Godina in Alesh. Sprejel Oven in je izvoljen soglasno.

Zapisnik prejšnje seje sprejet kot čitan.

Dopisi: Čita se poročilo sodruginje Mary Fradel, Latrobe, Pa., o agitaciji v okolišu Latrobe. Opisuje indiferentnost delavcev, ki se branijo delavskih listov in organizacije. — Anton Šular, Gross, Kans., poroča o aktivnostih klubov JSZ. v Kansasu in omenja tudi ruvanje naših nasprotnikov, ki pa nimajo nikakega uspeha. V istem smislu poroča tudi John Kunstelj, tajnik soc. kluba št. 157. — Prečita se pismo s. J. Terčeljna, Cannonsburg, Pa., o aktivnostih canonsburškega kluba JSZ. in o splošnih aktivnostih našega delavstva. — J. Ovca, tajnik kluba JSZ. v Springfieldu, poroča, da je sklenil vzeti klub eno delnico za dom JSZ. Vzel bi več, pa mu je v sedanjih okolščinah nemogoče. — Čita se pismo s. Jos. Prestrla, tajnika kluba JSZ. v Collinwoodu v katerem obširno opisuje agitacijsko in drugo delo kluba ter težave, ki jih ima zavedno delavstvo v boju z nazadnjaštvom. — Andy Zlatoper opisuje akcijo za reorganiziranje socialističnega kluba v Maynardu, O. Slabe delavske razmere med premogarji so velika ovira naši agitaciji. — John Goršek, Springfield, Ill., priporoča, naj se za časa konvencije SNPJ. v Waukeganu aranžira velik shod, na katerem naj bi nastopil s. E. V. Debs. Misli, da bi bil tak shod zelo uspešen za našo stranko. Vsi dopisi se sprejmejo na znanje.

Poročilo tajnika. — V Gillespie, Ill., se je organiziral s sodelovanjem s. A. Žagarja nov socialističen klub, v katerega je ob ustanovitvi pristopilo devet članov. Dobri izgledi za ustanovitev klubov so tudi v Stauntonu, Ill. in Maynardu O. Omenja, da je poslal klubom JSZ. računsko poročilo za l. 1924 in ob enem

tudi apel in navodila za povečanje agitacije. Dosedaj je dobil ugodne odzive od klubov v Collinwoodu, O., Sheboyganu, Wis., Waukeganu, Ill. in od kluba št. 1 v Chicagu, ki je že prej podvzel akcijo za pridobivanje novih članov. — Poroča o načrtih za shod in konferenco v Waukeganu in drugimi faktorji, ki odločujejo glede dvorane. — Dosedaj nam je stranka povračala za vzdrževanje urada in naših aktivnosti po 9½ centa od znamke; to povračevanje je na sklep strankine eksekutive odpadlo. Do tega povračila po pravilih stranke sicer nismo bili opravičeni, ker federacija nima tisoč članov; v bodoče dobi federacija samo 7½ centa od člana. Da izenačimo s tem nastalo razliko, bo treba zavzeti gotove korake, o katerih bomo morali razpravljati. Tudi moramo povečati naše organizatorično delo, da bo naša federacija rasla proporcno v enaki meri kakor soc. stranka.

Poročilo tajnika se sprejme na znanje.

Nadzorni odbor je podal poročilo o računskem poslovanju za prvo polovico tega leta in poročilo o splošnem računskem izkazu za prošlo leto, kateri je bil poslan klubom JSZ. in društvam Izobraževalne akcije JSZ. Račune so pregledali F. Godina, P. Kokotovich in B. Novak. Dohodki s prenosom v preteklem letu so znašali \$6,527.85, izdatki pa \$6,444.64. Dohodki v konvenčni fond JSZ. so v l. 1924 znašali \$951.39 (s prenosom od prejšnjega leta), izdatki zbora meseca julija 1924 v Clevelandu pa \$910.04. V konvenčnem fondu smo dne 31. decembra 1924 imeli po odbitju stroškov \$41.35. Izobraževalno akcijo JSZ. je v prošlem letu podpiralo 76 društev, 11 socialističnih klubov in eden posameznik.

• V prvi polovici tega leta smo imeli \$3,446.60 dohodkov in \$2,837.65 izdatkov. Blagajna koncem junija \$608.95, ki se deli: upravni fond \$220.00 in konvenčni fond \$388.95. Skupni imetek zveze (brez opreme in brošur) je \$864.22.

Poročilo nadzornega odbora se sprejme na znanje.

Tajnik predloži načrt sporeda konference sodrugov ki bodo ob enem delegatje konvencije SNPJ. Vršila se bo meseca septembra. Na tej konferenci se bo razpravljalo izključno o agitaciji in ustanovah JSZ. Pravico do besede na konferenci bodo imeli člani JSZ. Naši somišljeniki bodo tudi imeli priliko poročati o razmerah v svojih naselbinah z ozirom na socialistično in splošno delavsko gibanje.

Po daljši razpravi se sprejme za konferenco sledeči dnevni red:

1. Otvoritev konference po gl. tajniku JSZ.;
2. Volitev predsednika;
3. Volitev zapisnikarja;
4. Poročilo tajnika Pogoreleca;
5. Poročila odborov: a) Prosvetni odsek JSZ., poroča Joško Oven; b) Stavbinski odsek JSZ., poroča F. Zaitz;
6. Poročila sodrugov delegatov o našem pokretu v posameznih naselbinah;
7. Naš tisk in propaganda, poroča Anton Žagar;
8. Razno;
9. Zaključek konference.

Sledi diskuzija o sporedu shoda, ki se bo vršil v času konvencije. Sprejme se provizorični načrt, ki se ga definitivno uredi sporazumno s klubom št. 43 v Waukeganu.

B. Novak vprašuje glede datumov dvorane in angleškega govornika v smislu Gorškove sugestije.

Pogorelec pojasni, da se je o tem razpravljalo že na prošli seji. Cainkar da dodatno pojasnilo.

Zajec poda poročilo o akciji za dom J. S. Z. in Proletarca. V tem mesecu se je priglasilo nekaj klubov in

posameznikov za delničarje, ki so vplačali nad tisoč dolarjev. Pismene kampanje radi drugega nujnega dela v tem mesecu ni utegnili vršiti. Poroča, da je priglavljal svoje sodelovanje tudi klub št. 27 v Clevelandu. Več poročila bo podal bodoči seji.

WAUKEGANSKA POŠTA.

Kar ne veš, se potruji izvedeti.

Izgovor, da nisi imel prilike hoditi v šolo, ko si bil mlad, ne drži. Vsakdo ki hoče, lahko razširi svoje znanje. Pripomoček so listi, knjige, predavanja, diskuzije in prosvetne organizacije.

Za knjige in liste ni denarja. Delavci smo še večji reveži kakor v resnici smo, kadar se pričenemo izgovarjati, da za knjige in liste ni denarja. Če sliko obrnemo tedaj vidimo, da tisoče delavcev potroši več za pijnčo v enem tednu kakor za liste in knjige skozi vse leto. Vidite, to je vzrok, da je delavstvo tako lahko zavajati, in to je vzrok, čemu tisoče delavcev tako sovraži socialiste, ki jim skušajo pomagati, jih dvigniti iz neznanja in izpodbiti tla zavajalcem. Delavski razred vsled svoje nevednosti sledi svojim krvnikom in odbija prijatelje.

Emancipacija.

Meta: Čuješ Urška, ali si že kaj slišala o ženski emancipaciji ali enakopravnosti? Dandanes je vse organizirano. Tudi ženske bi se morale v večjem številu družiti v svojih organizacijah in se boriti za svoje pravice.

Urška: Jemnasta, ali si že tudi ti tako neumna, da govoriš o ženski emancipaciji! Ali si že tako prišla ob vero! Bodo že moške naredili da bo prav, kakor so v prejšnjih časih. Poglej, kakšna so današnja dekleta, ker so mancipirana! Sploh jaz ne maram za take govore. Me imamo svoja dela doma, moške naj govore pa o politiki.

Meta: Urška, toliko imaš časa, beri kaj. Ali ne veš, kako so ženske bile nekdaj brezpravne? Nobenih pravic niso imele, garale pa so kakor sužnje. Povsod se jih je smatralo za grešna bitja. Eva je bila prva grešnica. Vsi ljudje morajo trpeti radi nje. Ženska je bila šestokrat prekleta. Barbari so delali postave za ženske in jo zaslužili na duši in na telesu. Poglej, še danes se nas v premnogih krajih prezira in zaničuje. Kaj boš ti, baba! Ali ni tako, Urška?

Urška: Ni ne! Mene noben ne komandira. Moje sta starega pretepem, če je siten, in v hiši samo moja beseda velja. Sinoči je prišel domov pozno in pijan, pa sem ga pustila v miru, zato da ga bom nocoj trezneja nabila. Čas je da grem. Ti pa nehaj misliti o ženski emancipaciji, ki so si jo socialisti izmislili, da lažje varajo ljudi.

Meta, zase: Glej no, kako je svet čuden. Urška nič ne razume o emancipaciji, pa se je na svoj način vendar emancipirala. Njen mož, ne pa ona bi se moral boriti za "mancapacijo".

Svet je čezmerno sentimentalni. Človek vidi sočloveka v nesreči, pa se zjoka. Gleda igro na platnu, pa joka. Mrtveca v rakvi, pa se razjoka. Gleda svoje otroke, pa se razjoka od radosti. Če pa svojih soljudi ne pozna, se ne briga za njihovo nesrečo in ne pretaka

solz. Največ jih pretoči v kino gledališčah in pri čitanju romanov. Tudi kadar ga omamijo alkoholni duhovi, postane rad sentimentalni.

S solzami se ljudje mogoče tolažijo drug drugega in dajejo uteho duševnim in drugim bolečinam, ne pomagajo pa z njimi nikomur. Druge poti je treba do samopomoči, ki pa ne sme biti solzna. Socializem je taka pot; socializem ni pribežališče jokavih ljudi. Naučiti se moramo ljubiti sočloveka tudi če ga ne poznamo, pomagati mu moramo tudi če živi na Kitajskem. Moč, razumevanje, organizacija, cilj. Torej, bodimo ljudje, ki vemo kaj hočemo. Bodimo gospodarji samega sebe. Ivan Cankar v "Beli krizantemi" pravi: Kristus ni bil takrat več Bog, ko se je zjokal na Oljski gori.

V narodnem domu imamo čitalnico. Naročeni smo na vse slovenske ameriške liste in naročili jih bomo nekaj tudi iz Slovenije. Čitateljev, ki bi se poslužili te ugodnosti, pa je bore malo. Ni časa! Tudi knjige leže v omari in čakajo bralcev. Njih pa od nikoder ni.

Prispevek.

Ako nastopaš kot socialist vselej in povsod, se zameriš vsem ki jim ni za načela in ne vedo kaj da so. Tu je nekaj oseb, ki pravijo da smo socialisti proti Narodnemu domu. Nismo. Smo pa zato, da bo Narodni dom kulturno središče naselbine, da bi dobil značaj samo prosvetnega in zabavnega zbirališča in da bi se iz njega izločilo vse kar zametuje izobrazbo in vse ki zasledujejo privatne interese.

Dobi se jih tudi nekaj, ki pravijo, da smo proti SNPJ. V resnici so naši sodrugi in sodruginje bili in so najaktivnejši člani SNPJ. Kar mi hočemo je, da se je ne bi izrabljalo za privatne interese, in da se pod njeno firmo ne bi gojila duševna prostitucija. Za te namene smo in bomo socialisti vselej in povsod. Ob enem hočemo, da so z nami za ta program vsi ki mislijo in delajo pošteno. — Pika.

Listu v podporo.

XI. Izkaz.

CHICAGO, ILL.: Po \$1.00; Mrs. Frances Godina; Victor Zupančič; Jos. Gračnar (izročil Filip Godina) skupaj	\$ 3.00
GREENSBORO, PA.: A. Valenčič, 50c; J. Vidrih 50c (poslal A. Maslo) skupaj	1.00
PITTSBURGH, PA.: Jos. Hrvatina, 25c; Rudolph Tamsich 25c (poslal J. Ban) skupaj	.50
CHICAGO, ILL.: Soc. klub št. 1, JSZ	50.00
ROCK SPRINGS, WYO.: Mrs. J. Jereb, provizija od naročnine, ...	.60
JOHNSTOWN, PA.: Andrew Vidrih, ...	2.00
GIRARD, O.: J. Kosin provizija od naročnine \$4.20; Fr. Verbich, 50c, (poslal J. Kosin) skupaj	4.70
WEST PARK, O.: John Križmančič, ...	.25
GLENCOE, O.: Valentin Kobler, ...	1.00

Skupaj .....

Prejšnji izkaz .....

Skupaj .....

Ako si socialist, si socialist povsod, ne samo na socialističnih sejah.

Odgovor na A. Vičičevo odprto pismo.

WAUKEGAN, ILL. — Anton Vičič je v 932. številki Proletarca naslovil na podpisane odprto pismo, na katero mu odgovarjam sledeče:

Jaz se nisem pritoževal čez "Waukegansko pošto", pač pa sem rekel, da je njen avtor A. Vičič. Rekel sem tudi, da papir vse prenese, pa četudi je sam pisatelj prizadet. Verjamem, da socialisti ne obrekujejo in ne blatijo in to le tisti ki se zavedajo da so socialisti. G. Vičič me vprašuje, če mi je znano da sem govoril proti socialistom katerih niti ne poznam. To mi ni znano, vem pa, da sem govoril o tistih katere osebno poznam. G. Vičič bi moral vedeti, da so socialisti tudi drugih narodnosti, ne pa samo slovenski ali kakor bi rekel, kranjski socialisti.

Pravite, da nimam pojma o socializmu; poglejte samo moje roke, pa se boste prepričali, da imam dovolj pojma. Kar se tiče izobrazbe, mi je enorazredna šola ni mogla dati več, k spridenim študentom se pa ne prištevam. Verjamem, da vsaka pozicija ima svoje težkocče; tudi trgovina jih ima, kar upam da mi bo priznal tudi g. Vičič; proti aparatu sedanjega sistema se pa vsi borimo. G. Vičič bi moral vedeti, da je moje mišljenje v prilog delavskega gibanja. Če bi ne bilo ne bi bil naročnik Proletarca mnogo let. Radi zmot se tudi ni treba pritoževati; napake in zmote so svojstvo v večji ali manjši meri vsakega človeka, kar sami priznate v svojem odprtem pismu. Pomislite malo, pa se boste spomnili nanje.

Jacob Grahek, 852 McAllister Ave.,
Waukegan, Ill.

Agitatorji na delu.

Naročnin so poslali:

John Kosin, Girard, O.	7
Mrs. Cristina Omahne, Clinton, Ind.	6
Joseph Volk, Cleveland, O.	4
K. Erznožnik, Red Lodge, Mont.	4
Louis Kveder na agitaciji v Penni.	4
Anton Maslo, Greensboro, Pa.	2
Louis Britz, Lawrence, Pa.	2
John Goršek, Springfield, Ill.	2
Anton Debevc, Sheboygan, Wis.	2
Frank Nagode, Sheboygan, Wis.	2
Martin Gorenc, Arma, Kans.	2
Math Vogrich, Bessemer, Pa.	2
Mrs. J. Jereb, Rock Springs, Wyo.	2
John Ponikvar, Great Falls, Mont.	1
Tony Zalar, Lloydell, Pa.	1
John Koplenik, Willock, Pa.	1
John Ban, Pittsburgh, Pa.	1
Frank Homan, Sublet, Wyo.	1
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	1
Anton Žagar, Chicago, Ill.	1
John Cebular, Vandling, Pa.	1
Nace Zlemberger, Glencoe, O.	1
Lucas Butya, Moon Run, Pa.	1
Anton Slabodnik, Crested Butte, Colo.	1
John Juvanc, Clinton, Ind.	1

***

Oglašajte priredbe klubov in društev
v "Proletarcu".

"ČAS",

Jedina slovenska leposlovnna revija v Ameriki. Čas prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinjske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne, narodu potrebne razprave in mične slovenske pesmi.

Izhaja mesečno in stane samo \$3.00 na leto, pol leta \$1.50. Pošiljkatve naslovite:

"ČAS"

1142 Dallas Rd., N. E.
Cleveland, Ohio.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

VSAK JUGOSLOVAN V AMERIKI

naj ima hranilno vlogo, ker je to začetek ki vodi do lastnega doma ali trgovine. Hranjenje pomaga do neodvisnosti in zagotovi poedincu udobnost.

Nad 100,000 ljudi vlaga svoje prihranke

v našo banko kar je najboljšo spričevalo zaupanja ki ga uživa ta velika konservativno upravljana banka.

Našo banko vodijo iskušeni in pošteni upravitelji ter je članica Federalne rezervne banke in pod nadzorstvom vlade Zd. držav, poleg tega je tudi pod nadzorstvom države Illinois in Chicago Clearing House Association.

Ne odlašajte, ampak še danes začnite s hranilno vlogo v naši popolnoma varni banki ki je na splošno priznana kot največji jugoslovanski denarni zavod v Združenih državah.

Imovina
\$20,000,000

Kaspar American State Bank

1900 Blue Island Ave., vogal 19. ceste,
Chicago, Ill.

Uradne ure: V ponedeljek in soboto od 9. zjutraj do 8:30 zvečer; ostali dne od 9. zjutraj do 5. popoldne.

CARL STROVER
LAWYER
and
COUNSELLOR

133 W. Washington Street,
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Razlika med reklamo in reklamo.

V McVickers v Chicagi je na sporedu že več tednov poleg drugih točk tudi Paul Ash-ov "jazz" orkester. S privlačnostjo ki jo ima ta orkester in z drugimi reklamnimi potezami je firma katera je prevzela v preteklem letu to ne ravno dobro idoče kino gledališče privabila publiko, ki ga napolni večer za večerom. V splošnem je spored v McVickers prirejen po istem pravilu kakor v drugih velikih gledališčih, ki jih kontrolira firma Balaban & Katz.

GIRARD, OHIO.

Seje kluba št. 222 JSZ. v Girardu, O., se vrše vsaki prvi torek v mesecu ob 7. zvečer v Slovenskem domu. Somišljeniki, pristopite v vrste zavednega delavstva! — Naš klub ima lepo zbirko knjig. Izposodite si jih! — Tony Segina, organizator.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seja soc. kluba št. 27, JSZ. se vrši vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9. dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. — Dolžnost vsakega sodruga je, da prihaja redno k sejam in da agitira za pridobivanje novih članov; čimveč nas bo tem lažje bomo vršili delo za osvoboditev proletarijata iz mezodne sužnosti.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad S. Lawndale Ave., vogal W. 26th St.
Stan 2316 S. Millard Ave., Chicago, Ill.
Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213
Uradne ure: Od 2 do 4 pop., in od 7 do 9 zvečer.
V nedeljo od 11 do 12 dop.

6% IN VARNO   6% IN VARNO

Zlati bondi na prvo vknjižbo za
na imenitnem prostoru ležečo
lastnino, na prodaj pri nas

MILLARD STATE BANK

3643-3645 WEST 26th STREET
At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe,
največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

NOVO OTVORJENA

MODERNO UREJENA SLAŠČIČARNA

FRANK MACK

lastnik

1194 E. 71 St.

Izbera raznovrstnih slaščič, mehkih
pijač, cigaret, smodk, i. t. d.

Priporočam se v obilen obisk.

FRANK MIVŠEK se priporoča rojakom
pri nabavi drv, preme-
ga, koksa in poska.
924 McAllister Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

BARETINCIC & HAKY

POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot re-
galij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepib svilenih za-
stav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriškanskih,
po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih in-
strumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUM-
BIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter
hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

Poletje je tu — smejte se!

Chikaški mestni zdravnik, Dr. Bundesen je nedavno v enem svojih člankov sledeče omenil: "Smeh dviga pljuča, razvedri možgane, zapira vrata žalosti in dela ljudje zdrave." Čemernost kažejo v obče nezadovoljneži, ki s svojim žalostnim obrazom okužujejo zrak. Dostikrat pa nastane čemernost tudi vsled želodčnih neprilik; ko bi imel tak človek svoje črevesje v normalnem stanju, bi pozabil na slabo razpoloženje. Trinerjevo grenko vino je jako zanesljiv preparat, ker čisti črevesje, povrača zdrav okus, pomaga prebavi in vam bistri možgane. Ako imate kakega čmerikavega prijatelja, in če mu hočete pomagati, ne storite tega z rožami, ampak ponudite mu steklenico Trinerjevega grenkega vina. Vsak lekarnar ali prodajalec zdravil ima to zdravilno vino v zalogi. Ako ga ne morete dobiti v bližnji lekarni, pišite naravnost na: Joseph Triner Co., Chicago, Ill. Kupite tudi eno kangljo Trinerjevega Fli-Gass'a ki takoj umori vse muhe in komarje. Ta tekočina nič ne diši, tako tudi ni škodljiva psom, mačkom in kanarčkom.

Orglje v gledališčah.

Včasih so imeli orglje le cerkveni kori, dvorana pa malokatera. Danes imajo tudi vsa večja kino gledališča orglje, izmed katerih mnoge prekašajo najboljše orglje ki jih je kedaj imela kaka cerkev. Chicago theatre ima npr. orglje ki so bile ob otvoritvi gledališča pred par leti resnična novost. Razun teh ima Chicago theatre tudi orkester ki se lahko meri z mnogimi orkestri v opernih gledališčah. S temi pripomočki nudi svojim obiskovalcem tudi dober glasbeni program. Film, ki bo na sporedu prihodnji teden, se imenuje "The Desert Flower". Glavno vlogo v tej igri ima Miss Colleen Moore.

***

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevino in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

CENIK KNJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

UDOVICA. (I. E. Tomić), povest 330 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.00	JOS. JURČIČ, zbrani spisi, II. zv. vezana	1.50	IGRE	ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana	50	
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.	.30	III. zv. vezan	1.50	BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana	75	ČARLJEVA ŽENITEV-TRJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana	25
VISNJEVA REPATICA, (Vlad. Levstik), 506 strani, vezana v platno	1.50	IV. zv. vezan	1.25	GOSPA Z MOEJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	50	KASLIJA, drama v 3 dejanjih	75
VITEZ IZ RDEČE HISE. (Aleksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.35	V. zv. vezan	1.00	JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana	70	MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana	75
ZABAVNA KNJIZNICA, zbirka povesti in ertic, broširana	.65	VI. zv. vezan	1.00	NAVAĐEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	35	NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah). Igra v treh dejanjih, broširana	35
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana	.75	FR. MASELJ-PODLIMBARSKI zbrani spisi, vez.	1.50	OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana	75	ROMANTICNE DUSE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana	85
ZADNJI VAL, (Ivo Šorli), roman, vez.	1.00	PESMI IN POEZIJE.		ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih	50	SEN KRESNE NOCI, (Wm. Shakespeare), vezana	75
ZAJEDALCI, (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75	BASNI, (Jean de la Fontaine, iz francosčine prevel I. Hribar) vezana	1.00	UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana	1.00	ZNANSTVENE RAZPRAVE POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI UČNE IN DRUGE KNJIGE IN	
ZA SREČO, povest, broširana	.45	MLADA POTA, (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba	.75	ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debatna	20	ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK, (Dr. J. F. Kern)	5.00
ZELENI KADER, (I. Zorec), povest, broš.	.45	MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Dobeljak), vezana	.90				
ZGODBE IZ DOLINE SENT-FLORJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.50	PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba	.50				
ZLOČIN IN KAZEN, E. M. Dostojevskij), roman, dve knjige, 602 strani, vezane	2.50	POEZIJE, (Fran Levstik), vezana	.90				
ZMOTI IN KONBO GOSPODIČNE PAVLE, (I. Zorec), broširana	.40	POHORSKE POTI, (Janke Glaser), broširana	.35				
ZVONARJEVA HČI, povest, broširana	.65	SLUTNJE, (Ivan Albrecht), broširana	.45				
ŽENINI NASE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana	.30	STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (C. Golar), broš. 90c, vez.	1.25				
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.25	STRUP IZ JUDEJE, (J. S. Ma-char), vezana	1.10				
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00	SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana	.65				
		SOLNCE IN SENCE, (Ante Dobeljak), broširana	.50				
		SVOJEMU NARODU, Valentin Vodnik, broširana	.25				
		SLEZKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba	.50				
		TRBOVLJE, (Tone Seličkar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana	.75				
		TRISTIA EK SIBERIA, (Vojeslav Mole), vezana	1.25				
		V ZARJE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesništvo, broširana	.40				